

Przemysław RUSINOWSKI

<https://orcid.org/0000-0002-6197-6889>

e-mail: przemyslawrusinowski@gmail.com

Okazanie w ujęciu zasad taktyki kryminalistycznej

Streszczenie

Okazanie jest czynnością procesowo-kryminalistyczną. Przeprowadzana jest ona na podstawie przepisów ustawy karnoprocesowej przy wykorzystaniu dorobku taktyki kryminalistycznej. Jak wskazuje Jerzy Kasprzak, jest to niezwykle istotna czynność procesowa, dostarczająca zazwyczaj istotnych środków dowodowych w prowadzonym postępowaniu karnym. W treści artykułu przedstawiono rodzaje okazania oraz przy każdym z nich omówiono szczegółową taktykę kryminalistyczną, którą organ przeprowadzający czynność powinien znać, a przede wszystkim stosować w praktyce. Rekognicja jak każda inna czynność procesowo-kryminalistyczna składa się z uporządkowanych etapów, w których należy dokonywać chronologicznych czynności. Autor w treści artykułu przedstawił również typowe błędy popełniane przy dokonywaniu wskazanej czynności. Celem powyższego opracowania było przedstawienie czynności procesowo-kryminalistycznej okazania w ujęciu obowiązujących obecnie zasad taktyki kryminalistycznej.

Słowa kluczowe: okazanie, taktyka kryminalistyczna, proces karny, czynność procesowo-kryminalistyczna, rekognicja, rozpoznanie.

Wprowadzenie

Okazanie stanowi czynność procesowo-kryminalistyczną¹. Czynności procesowo-kryminalistyczne wykonywane są przez szczegółowo wskazane w ustawie karnoprocesowej podmioty na podstawie przepisów procesowych oraz przy wykorzystaniu metod opracowanych przez naukę służebną wobec procesu karnego, a więc kryminalistykę². Przykładem czynności o charakterze procesowo-kryminalistycznym mogą być oględziny miejsca zdarzenia, przesłuchanie, przeszuka-

¹ P. Bucoń, M. Starobrat, *Okazanie jako czynność procesowo-kryminalistyczna*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2011, nr 17, s. 5.

² T. Grzegorzczak, *Czynności procesowe w postępowaniu karnym*, Warszawa 1998, s. 4.

nie³. Natomiast czynność procesowa (już niekryminalistyczna) przeprowadzana jest na podstawie przepisów karnoprocesowych⁴, lecz bez posilkowania się technikami opracowanymi przez kryminalistykę. Podręcznikowym przykładem czynności procesowej będzie sporządzenie aktu oskarżenia⁵. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie czynności procesowo-kryminalistycznej okazania w ujęciu obowiązujących obecnie zasad taktyki kryminalistycznej. Istotną kwestią zasignalizowaną w tym opracowaniu są również błędy popełniane w praktyce.

Czynność okazania polega na pokazaniu osobie przesłuchiwanej w celu rozpoznania na podstawie śladów pamięciowych⁶ osoby, wizerunku innej osoby (np. utrwalonego w formie fotografii), zwłok osoby lub rzeczy⁷. Omawiane przedmioty okazania mogą być przedstawiane bezpośrednio lub pośrednio (za pomocą zapisu audiowizualnego lub fotografii cyfrowej)⁸. Według definicji Teresy Gardockiej okazanie stanowi szczególny rodzaj przesłuchania osoby, którego zamiarem jest identyfikacja rzeczy, osoby, wizerunku oraz głosu osoby⁹. Jerzy Kasprzak w swoich publikacjach dotyczących taktyki dokonywania tej czynności procesowej, często odwołuje się do słów Józefa Wójcikiewicza, że „okazanie jest formą identyfikacji na podstawie śladów pamięciowych”. Teza ta jest bardzo trafna i w sposób kompletny oddaje istotę tej czynności procesowo-kryminalistycznej¹⁰. Warto zwrócić uwagę, że w doktrynie procesu karnego nie ma jednak jednoznacznego stanowiska określającego, czy okazanie stanowi samodzielną czynność dowodową, czy jest jedynie szczególną postacią przesłuchania¹¹. Zwolennicy uznania rekognicji jako samodzielnej czynności dowodowej podnoszą, że czynność ta znacznie różni się celem oraz metodyką jej przeprowadzania od czynności przesłuchania.

Okazanie występuje również w opracowaniach prawniczych pod nazwą – „rozpoznanie”, „rekognicja”, „identyfikowanie”¹², „przedstawieniem w celu rozpoznania”, „przesłuchanie związane z okazaniem osoby lub rzeczy”¹³, sam

³ Por. M. Cieślak, *Polska procedura karna*, Warszawa 1984.

⁴ Por. K. Piskorski, *Okazanie osób i rzeczy*, „Służba MO” 1959, nr 2.

⁵ P. Rusinowski, *Dokumentacja czynności procesowych i procesowo-kryminalistycznych* (niepublikowana rozprawa doktorska), Olsztyn 2019, s. 48–52.

⁶ J. Widacki, *Kryminalistyka*, Warszawa 2002, s. 132.

⁷ J. Kasprzak, B. Młodziejowski, W. Kasprzak, *Kryminalistyka – zarys systemu*, Warszawa 2015, s. 305.

⁸ T. Hanausek, *Kryminalistyka – zarys wykładu*, Kraków 2000, s. 236.

⁹ T. Gardocka, D. Jagiełło, *Kodeks postępowania karnego – krótki komentarz dla studiujących*, Warszawa 2018, s. 216.

¹⁰ J. Kasprzak, B. Młodziejowski, W. Brzęk, J. Moszczyński, *Kryminalistyka*, Warszawa 2006, s. 270, a także por. J. Wójcikiewicz, *Okazanie – studium porównawcze z pogranicza kryminalistyki i procesu karnego*, Kraków 1985.

¹¹ K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego – komentarz*, Warszawa 2018, s. 362.

¹² R. Kmieciak, *Rekognicja i konfrontacja w świetle założeń dowodu ścisłego*, „Nowe Prawo” 1981, nr 5, s. 27.

¹³ M. Kulicki, V. Kwiatkowska-Darul, L. Stępka, *Kryminalistyka- wybrane zagadnienia teorii i praktyki śledczo-sądowej*, Toruń 2005, s. 231.

termin „rozpoznanie” nie wydaje się jednak trafny, ponieważ w sposób bezpośredni wskazuje na wynik przeprowadzanej czynności¹⁴. Dodatkowo Tadeusz Hanausek podkreśla, że używane terminy są jego zdaniem niezgodne z kodeksem postępowania karnego oraz mogą wprowadzać osoby postronne w błąd odnoszący się do wyników tej czynności¹⁵. Wynikiem rekognicji może być nierozpoznanie, rozpoznanie lub wskazanie, że osoba lub przedmiot nie zostały zapamiętane przez rozpoznającego¹⁶. Podstawa prawna omawianej czynności procesowo-kryminalistycznej znajduje się w art. 173¹⁷ i w art. 74§2 pkt 1 kodeksu postępowania karnego oraz w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 czerwca 2003 roku w sprawie warunków technicznych przeprowadzania okazania (Dz. U. z 2003, nr 104, poz. 981).

We wprowadzeniu warto również wyjaśnić termin „taktyka kryminalistyczna”. Stanowi ona oddzielny dział kryminalistyki, obok techniki kryminalistycznej, strategii kryminalistycznej oraz metodyki kryminalistycznej¹⁸. Odnoszący się do efektywnego oraz celowego wykorzystywania dostępnych środków technicznych dla potrzeb postępowania karnego¹⁹.

1. Przygotowanie okazania

Okazanie jest jednym z najprostszych aktów poznawczych, w wyniku którego osoba rozpoznająca porównuje obraz aktualny z poprzednio widzianym²⁰. Jak wielokrotnie wskazuje się w opracowaniach prawniczych, rozpoznanie zaliczane jest podobnie jak oględziny miejsca zdarzenia do czynności niepowtarzalnych²¹. Chociaż z technicznego punktu widzenia czynność tą można byłoby powtórzyć nawet kilka razy. Uzasadnieniem dla nadania czynności okazania cechy niepowtarzalności jest to, że osoba dokonująca rozpoznania utrwała w pamięci jej wynik, kolejne próby rozpoznania tych samych osób, rzeczy prowadziłyby do identycznych rezultatów (wyników) tej czynności, co byłoby w sposób oczywisty bezcelowe²². Zdaniem

¹⁴ P. Bucoń, M. Starobrat, op. cit., s. 5; por. S. Kalinowski, *Rozprawa główna w polskim procesie karnym*, Warszawa 1974, s. 206.

¹⁵ T. Hanausek, op. cit., s. 235.

¹⁶ E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka – czyli rzecz o metodach śledczych*, Warszawa 2011, s. 143.

¹⁷ Art. 173 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz. U. z 2018 r., poz. 1987.

¹⁸ T. Hanausek, *Kryminalistyka- zarys wykładu*, Kraków 2005, s. 42.

¹⁹ S. Pikulski, *Podstawowe zagadnienia taktyki kryminalistycznej*, Białystok 1997, s. 5-8.

²⁰ J. Wójcikiewicz, *Kryminalistyczna problematyka okazania osób*, Warszawa 1988, s. 62-64; por. M. Kulicki, V. Kwiatkowska-Darul, L. Stępka, op. cit., s. 231.

²¹ A. Taracha, *Niepowtarzalność okazania- teoria i praktyka*, „Problemy Praworządności” 1991, nr 1-2, s. 67-70.

²² J. Kasprzak, B. Młodziejowski, W. Kasprzak, op. cit., s. 305.

J. Kasprzaka najtrudniejszym, ale jednocześnie najważniejszym rodzajem okazania jest okazanie osoby. W praktyce śledczej najczęściej okazywany jest oskarżony, natomiast rozpoznającym jest pokrzywdzony²³. Każda czynność procesowo-kryminalistyczna powinna być poprzedzona precyzyjną analizą zebranego w danej sprawie materiału dowodowego. Wynikiem analizy powinna być decyzja, czy realizacja tej czynności procesowo-kryminalistycznej jest w ogóle celowa²⁴.

Przed przystąpieniem do dokonania rekognicji warto zwrócić uwagę na jej funkcje, ich znajomość pomoże organowi procesowemu uporządkować zdobyte w wyniku czynności informacje. Czynność okazania pełni następujące funkcje:

- środka taktyki przesłuchania,
- samoistnej czynności dowodowej,
- środka ustalenia źródeł informacyjnych lub dowodowych,
- źródeł weryfikacji dowodów,
- środka taktyki oraz weryfikacji wersji śledczych²⁵.

Jak wskazują zarówno praktycy, jak i teoretyczny prawa karnego procesowego, czynność okazania wymaga szczegółowego przygotowania się do jej przeprowadzenia oraz elementarnej przynajmniej wiedzy z zakresu kryminalistyki. Przed rozpoczęciem czynności powinno się przygotować plan okazania, w jego treści należy zawrzeć następujące informacje:

- w sposób jednoznaczny i konkretny należy wskazać cel czynności,
- metodę przeprowadzanej czynności,
- miejsce czynności,
- zestawienie wszystkich osób biorących udział w okazaniu,
- spis rzeczy, które następnie będą okazywane²⁶.

Podstawowym celem rekognicji jest rozpoznanie osoby lub rzeczy, w związku z powyższym poważnym błędem naruszającym zasady taktyki kryminalistycznej jest okazanie jednej osoby lub rzeczy, osobie rozpoznającej²⁷. Prawidłowe przygotowanie do czynności rozpoznania niewątpliwie w dużym stopniu powinno ułatwić jej dokonanie. Czynność okazania przeprowadzona zgodnie z opracowaną taktyką powinna stanowić istotny dowód w toczącym się procesie.

2. Okazanie osoby

Rozpoznanie osoby powinno być, podobnie jak każdy inny rodzaj okazania, poprzedzone drobiazgową analizą materiału zgromadzonego w sprawie. Jak

²³ J. Kasprzak, B. Młodziejowski, W. Brzęk, J. Moszczyński, op. cit., s. 270–271.

²⁴ E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, op. cit., s. 145.

²⁵ B. Hołyst, *Kryminalistyka*, Warszawa 2018, s. 1074; por. J. Kasprzak, B. Młodziejowski, W. Kasprzak, op. cit., s. 305.

²⁶ B. Hołyst, op. cit., s. 1074.

²⁷ E. Gruza, *Okazanie – problematyka kryminalistyczna*, Toruń 1995, s. 138–140; por. J. Wójcikiewicz, *Okazanie puste*, „Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii” 1982, nr 3–4, s. 153.

wskazuje J. Moszczyński przed dokonaniem okazania osoby należy sprawdzić, czy nie występują negatywne przesłanki natury faktycznej bądź prawnej, które uniemożliwiłyby przeprowadzenie tej czynności procesowej²⁸. T. Tomaszewski zaznacza jednak, że w praktyce śledczej czynność ta przeprowadzana jest bardzo często z wieloma uchybieniami natury prawnej oraz z wadami odnoszącymi się do obowiązującej w tej materii zasadami taktyki kryminalistycznej. Organ procesowy dokonujący przesłuchania związanego z okazaniem osoby często nie jest odpowiednio przygotowany do jej przeprowadzenia²⁹. Przykładami potwierdzającymi tą tezę mogą być m.in. brak przesłuchania świadków dotyczących okazywanych osób oraz brak sporządzenia prawidłowego planu okazania. Warto pamiętać również o tym, że na podejrzanym oraz osobie podejrzanej ciąży obowiązek poddania się okazaniu, świadek nie ma takiego obowiązku³⁰.

Czynność okazania dzieli się na 3 części. Pierwszy etap nazywany jest w literaturze przedmiotu etapem czynności wstępnych. Powinno się w nim w pierwszej kolejności ustalić tożsamość osoby, która będzie rozpoznawać okazywane obiekty³¹. W przypadku świadka powinno się go pouczyć o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywych zeznań. W tej części należy również uzupełnić treść protokołu o nazwiska osób biorących udział w czynności. Należy również uzyskać od osoby rozpoznającej w miarę szczegółowy opis osoby rozpoznawanej oraz wskazanie czy jest ona obecnie w stanie rozpoznać tą osobę. W miarę możliwości organ procesowy powinien starać się uzyskać informacje w jakich okolicznościach rozpoznający widział osobę okazywaną, w tym przypadku chodzi głównie o porę dnia (wygląd osoby po zmroku, może znacznie różnić się od wyglądu w naturalnym świetle) oraz jak w tej sytuacji była ona ubrana, może rozpoznający zwrócił uwagę na jakieś szczególne cechy wyglądu osoby. Przed przystąpieniem do czynności rekognicji należy uczulić osobę, która będzie dokonywać rozpoznania, że wśród osób okazywanych może nie być osoby podejrzanej (podejrzanego). Ma to na celu wyeliminowanie tzw. typowania na siłę, osoba dokonująca rozpoznania nie ma wewnętrznego obowiązku wskazania osoby za wszelką cenę. W przypadku kiedy wśród osób przybranych znajdują się tylko i wyłącznie osoby przybrane, mówimy o tzw. okazaniu pustym³².

Po dokonaniu wszystkich czynności przewidzianych w części pierwszej rozpoznania, powinno się przejść do części drugiej nazywanej w literaturze etapem właściwej obserwacji³³, etap rozpoznawania³⁴ lub etapem obserwacji parady

²⁸ E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, op. cit., s. 145.

²⁹ Z. Czeczot, T. Tomaszewski, *Kryminalistyka ogólna*, Toruń 1996, s. 141.

³⁰ K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego – komentarz*, op. cit., s. 362.

³¹ W. Cielecki, T. Grochowski, *Okazanie jako czynność procesowa*, Legionowo 2003, s. 21.

³² J. Kasprzak, B. Młodziejowski, W. Kasprzak, op. cit., s. 307.

³³ W. Cielecki, T. Grochowski, op. cit., s. 21.

³⁴ T. Tomaszewski, *Wartość okazania oskarżonego w praktyce śledczej i sądowej*, „Palestra” 1992, nr 9–10, s. 20–21.

identyfikacyjnej³⁵. Jest to główna, podstawowa część okazania, w której osoba rozpoznająca dokonuje własnych spostrzeżeń i obserwacji dotyczących osób okazywanych. Osoba okazywana wybiera dowolne miejsce w grupie osób przybranych do tej czynności. J. Kasprzak wskazuje, że dopuszczalne jest stosowanie w pierwszej części opisywanej czynności tzw. okazanie puste, następnie powinno się przejść do okazania w którym znajduje się potencjalny sprawca przestępstwa. Rozpoznanie może przebiegać w formie pojedynczego wchodzenia do sali, bądź ustawieniu osób w szeregu. Podczas przeprowadzania okazania sekwencyjnego rozpoznający zobowiązany jest do podejmowania decyzji stanowiącej identyfikację osoby lub jej brak po każdym wejściu osoby³⁶. Kodeks postępowania karnego precyzuje dodatkowo, że podczas czynności osoba okazywana musi znajdować się w grupie, w której skład wchodzi minimum 4 osoby. Wprowadzenie parzystej liczby osób ma zapobiegać tendencji wskazywania osoby znajdującej się w centrum grupy okazywanej³⁷. Według metodyki przeprowadzania okazania uznawanej przez część doktryny, liczba osób identyfikowanych w ten sposób powinna wynosić 6 lub 8, ma to zapobiegać sugestiom, zbyt mała liczba osób może powodować wskazanie osoby tylko zbliżonej wyglądem do sprawcy przestępstwa³⁸. Istotną kwestią jest również prawidłowy dobór osób do okazywania. Powinny być one podobne wzrostowo, mieć podobny rodzaj włosów, karnacji oraz nie powinny drastycznie odstawać od siebie wagowo. Żadna z osób okazywanych nie powinna w sposób szczególny wyróżniać się ubiorem lub posiadać nazbyt widoczne znaki szczególne np. duże tatuaże, oszpeconą twarz lub wyraźnie, duże blizny, które na pierwszy rzut oka odróżniałyby w sposób wyraźny od podejrzanego. W przypadku, gdy osoba podejrzana zmieniła swój wygląd, należy przywrócić jej wygląd z momentu zdarzenia, w którym miała kontakt z osobą rozpoznającą. W przypadku trudności z odtworzeniem wcześniejszego wyglądu zaleca się w treści protokołu umieścić informację o tym fakcie³⁹. Mimo jasno sformułowanych wytycznych w praktyce poprawny dobór osób stanowi poważny problem⁴⁰. Sama czynność okazania osoby powinna odbywać się w specjalnie przygotowanym do tego pomieszczeniu znajdującym się w siedzibie organu procesowego dokonującego czynności. W praktyce śledczej wyróżniamy okazanie jawne, w jego przypadku osoba okazywana ma bezpośredni kontakt z okazywanym, oraz okazanie z ukrycia, w którym bezpośrednia styczność nie występuje.

³⁵ E. Gruza, *Okazanie – problematyka*, op. cit., s. 109.

³⁶ J. Kasprzak, B. Młodziejowski, W. Kasprzak, op. cit., s. 307–308.

³⁷ K. Dudka, H. Paluszkievicz, D. Szumiło-Kulczycka, *Kodeks postępowania karnego – wybór orzecznictwa z komentarzem*, Warszawa 2015, s. 249.

³⁸ E. Gruza, *Okazanie – problematyka...*, s. 118.

³⁹ J. Kasprzak, B. Młodziejowski, W. Kasprzak, op. cit., s. 307–308.

⁴⁰ L.H. Leigh, *Police Powers in England and Wales*, London 1985, s. 238; por. Z. Czeczot, T. Tomaszewski, *Kryminalistyka ogólna*, Toruń 1996, s. 143.

Okazanie z ukrycia przeprowadza się najczęściej przez specjalistyczną szybę, która umożliwia widzenie osób tylko z jednej strony⁴¹.

Trzecią ostatnią częścią rekognicji jest odpowiednia dokumentacja przeprowadzonych czynności. W podręczniku Centrum Szkolenia Policji część ta została nazwana etapem protokołowania. Natomiast Jarosław Moszczyński etap ten określa jako przesłuchanie osoby rozpoznającej w związku z uzasadnieniem wyników przeprowadzonych czynności⁴². Podczas niej należy odczytać całą treść protokołu osobie rozpoznającej⁴³. T. Hanausek wskazuje, że nie należy przeprowadzenia tej czynności odwlekać w czasie, ponieważ późniejsze jej dokonanie często staje się bezcelowe⁴⁴.

3. Okazanie wizerunku osoby, rzeczy

Okazanie wizerunku osoby, rzeczy lub zwłok przeprowadza się również w trzech etapach. W materii elementów oraz metodyki ich przeprowadzania występują jednak różnice. Warto zwrócić również uwagę, że przedmiotem okazania mogą być zwierzęta oraz cechy i właściwości człowieka np. głos, zapach, chód⁴⁵.

Okazanie wizerunku osoby odbywa w sposób bardzo zbliżony do rozpoznawania osoby. Rozpoznanie to zaliczane jest do tzw. okazania pośredniego⁴⁶. Dla potrzeb tego rodzaju rekognicji wykorzystuje się zazwyczaj specjalny rodzaj fotografii kryminalistycznej – zdjęcia sygnalityczne. Fotografie te przedstawiają wizerunek osób podejrzanych o dokonanie czynu zabronionego. W praktyce śledczej wykorzystuje się również zapis dynamiczny obrazu (film) lub zbiór rysunków oraz szkiców. Taka forma rozpoznania jest w praktyce dużo trudniejsza niż identyfikacja osoby. Dlatego przeprowadza się ją w przypadkach, kiedy nie można dokonać okazania osoby. Okazanie wizerunku osoby dokonuje się natomiast często w przypadku czynności operacyjnych⁴⁷.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 26 maja 2004 r. V KK 22/04 wskazał, że rozpoznanie okazywanego przy posiłkowaniu się jego głosem jest zgodne z przepisami kodeksu postępowania karnego, wobec czego stanowi czynność okazania i powinno się stosować podczas jej przeprowadzania art. 173 k.p.k.⁴⁸ Według przeważających poglądów występujących w doktrynie głos zaliczany

⁴¹ B. Hołyst, op. cit., s. 1073–1076.

⁴² E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, op. cit., s. 147.

⁴³ W. Cielecki, T. Grochowski, op. cit., s. 22.

⁴⁴ T. Hanausek, op. cit., s. 243.

⁴⁵ A. Taracha, *Okazanie w celu rozpoznania*, „Problemy Praworządności” 1979, nr 10, s. 3; por. E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, op. cit., s. 144.

⁴⁶ W. Cielecki, T. Grochowski, op. cit., s. 34.

⁴⁷ J. Kasprzak, B. Młodziejowski, W. Brzęk, J. Moszczyński, op. cit., s. 273.

⁴⁸ Postanowienie SN z dnia 26 maja 2004 r., V KK 22/04, OSNKW 2004, nr 7–8, poz. 72.

powinien być do szeroko rozumianego wizerunku osoby. Ważnym elementem zawartym przez ustawodawcę w kodeksie postępowania karnego jest wyłączenie wszelkiego rodzaju sugestii podczas dokonywania czynności. Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z dnia 12.03.2002 r., II AKa 39/02 uznał, że nie można uznać za poprawną czynność okazania głosu, przeprowadzonego w ten sposób, że osoba dokonująca okazania widzi osoby mówiące wskazane kwestie⁴⁹.

Specyficznym rodzajem rozpoznawania jest okazanie zwłok. Dokonuje się go zazwyczaj w związku z wypadkami komunikacyjnymi oraz katastrofami. Miejszem jego przeprowadzania jest co do zasady prosektorium. W odróżnieniu od okazania osoby, okazanie zwłok dokonuje się pojedynczo nie grupowo⁵⁰.

Okazanie rzeczy wykonuje się w sytuacji, gdy organ prowadzący pierwszą fazę postępowania karnego posiada obiekty materialne związane w sposób bezpośredni z popełnionym przestępstwem. W głównej mierze są to przedmioty pochodzące z przestępstwa lub znalezione na miejscu ich popełnienia⁵¹. Dla potrzeb rozpoznania należy umieścić przedmiot obok podobnych przedmiotów. Przepisy karnoprocesowe oraz zasady taktyki kryminalistycznej dopuszczają przeprowadzenie takiego okazania przy pomocy sprzętu audiowizualnego⁵².

4. Dokumentowanie czynności okazania

Podstawowym sposobem dokumentacji czynności okazania jest protokół, stanowi o tym art. 143 § 1 pkt 5 k.p.k.. Wobec powyższego czynność ta obligatoryjnie musi zostać utrwalona w tej formie⁵³. W treści protokołu okazania powinno się zawrzeć zgodnie z art. 148 § 1 k.p.k. następujące dane:

- wskazać rodzaj przeprowadzanej czynności,
- wskazać miejsce oraz czas, w którym przeprowadzano czynność,
- określić liczbę osób biorących udział w czynności,
- opisać cały przebieg czynności okazania,
- jeśli w toku czynności wydano również zarządzenia lub postanowienia odpowiednią wzmiankę o nich⁵⁴,
- „w miarę potrzeby” wskazać inne okoliczności dotyczące przebiegu czynności okazania⁵⁵.

⁴⁹ Wyrok SA w Lublinie z dnia 12.03.2002 r., sygn. II AKa 39/02.

⁵⁰ J. Kasprzak, B. Młodziejowski, W. Kasprzak, op. cit., s. 309.

⁵¹ E. Gruza, op. cit., s. 135.

⁵² P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego Tom I – komentarz do artykułów 1–296*, Warszawa 2011, s. 938.

⁵³ P. Rusinowski, op. cit., s. 305.

⁵⁴ R. Myczkowski, *Dokumentacja czynności okazania w postępowaniu karnym*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1978, nr 2, s. 241.

⁵⁵ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, op. cit., s. 940.

Dodatkowo przebieg tej czynności procesowo-kryminalistycznej można utrwalić za pomocą tzw. dokumentacji uzupełniającej w postaci zdjęć oraz audiowizualnego utrwalenia przebiegu czynności w postaci filmu. W przypadku utrwalenia okazania dokumentacja uzupełniająca jest jedynie fakultatywna. Jednak jej sporządzenie istotnie wzbogaca treść dokumentacji zasadniczej. Należy pamiętać o tym, że okazanie jest czynnością niepowtarzalną, w związku z powyższym dokumentacja powinna być wyczerpująca⁵⁶.

Podsumowanie

Okazanie jest bardzo istotną czynnością w postępowaniu karnym. Prawidłowe jej przeprowadzenie dostarcza ważne środki dowodowe mające często relewantny wpływ na przebieg oraz wynik całego prowadzonego postępowania. Przy przeprowadzaniu tej czynności procesowo-kryminalistycznej warto stosować się do zaleceń taktyki kryminalistycznej. Mimo dość jasno sformułowanych wytycznych dotyczących dokonywania tej czynności procesowej w praktyce spotyka się dość często przypadki błędnego jej przeprowadzenia. Niewątpliwie wpływa to na wartość dowodową tej czynności. Tadeusz Tomaszewski w swoich publikacjach wskazuje na najczęstsze błędy, do których zaliczyć możemy: brak merytorycznego przygotowania do dokonania tej czynności procesowej, zły dobór osób okazywanych, wskazywanie osobie rozpoznającej, że wśród osób okazywanych znajduje się sprawca czynu zabronionego, sugestie kierowane w stronę rozpoznającego, wcześniejsze nieformalne pokazywanie świadkowi podejrzanego oraz mało precyzyjna dokumentacja sporządzana z wyników tej czynności⁵⁷. W powyższym opracowaniu zrealizowano stawiany na wstępie cel. Przedstawiono czynność okazania w ujęciu obowiązującej obecnie zasad taktyki kryminalistycznej.

Bibliografia

Literatura

- Bucoń P., Starobrat M., *Okazanie jako czynność procesowo-kryminalistyczna*, „Przegląd Prawno- Ekonomiczny” 2011, nr 17.
Cielecki W., Grochowski T., *Okazanie jako czynność procesowa*, Legionowo 2003.
Cieślak M., *Polska procedura karna*, Warszawa 1984.
Czczot Z., Tomaszewski T., *Kryminalistyka ogólna*, Toruń 1996.

⁵⁶ W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego – komentarz*, Warszawa 2014, s. 190.

⁵⁷ Z. Czczot, T. Tomaszewski, op. cit., s. 142–143.

- Dudka K.(red.), *Kodeks postępowania karnego- komentarz*, Warszawa 2018.
- Dudka K., Paluszkiwicz H., Szumiło-Kulczycka D., *Kodeks postępowania karnego- wybór orzecznictwa z komentarzem*, Warszawa 2015.
- Gardocka T., Jagiełło D., *Kodeks postępowania karnego – krótki komentarz dla studiujących*, Warszawa 2018.
- Gruza E., Goc M., Moszczyński J., *Kryminalistyka – czyli rzecz o metodach śledczych*, Warszawa 2011.
- Gruza E., *Okazanie – problematyka kryminalistyczna*, Toruń 1995.
- Grzegorzczak T., *Czynności procesowe w postępowaniu karnym*, Warszawa 1998.
- Grzeszczyk W., *Kodeks postępowania karnego – komentarz*, Warszawa 2014.
- Hanausek T., *Kryminalistyka – zarys wykładu*, Kraków 2000.
- Hanausek T., *Kryminalistyka – zarys wykładu*, Kraków 2005.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego Tom I – komentarz do artykułów 1–296*, Warszawa 2011.
- Hołyst B., *Kryminalistyka*, Warszawa 2018.
- Kalinowski S., *Rozprawa główna w polskim procesie karnym*, Warszawa 1974.
- Kasprzak J., Młodziejowski B., Brzęk W., Moszczyński J., *Kryminalistyka*, Warszawa 2006.
- Kasprzak J., Młodziejowski B., Kasprzak W., *Kryminalistyka – zarys systemu*, Warszawa 2015.
- Kmiecik R., *Rekognicja i konfrontacja w świetle założeń dowodu ścisłego*, „Nowe Prawo” 1981, nr 5.
- Kulicki M., Kwiatkowska-Darul V., Stępka L., *Kryminalistyka – wybrane zagadnienia teorii i praktyki śledczo-sądowej*, Toruń 2005.
- Leigh L.H., *Police Powers in England and Wales*, London 1985.
- Myczkowski R., *Dokumentacja czynności okazania w postępowaniu karnym*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1978, nr 2.
- Pikulski S., *Podstawowe zagadnienia taktyki kryminalistycznej*, Białystok 1997.
- Piskorski K., *Okazanie osób i rzeczy*, „Służba MO” 1959, nr 2.
- Rusinowski P., *Dokumentacja czynności procesowych i procesowo-kryminalistycznych* (niepublikowana rozprawa doktorska), Olsztyn 2019.
- Taracha A., *Niepowtarzalność okazania – teoria i praktyka*, „Problemy Praworządności” 1991, nr 1–2.
- Taracha A., *Okazanie w celu rozpoznania*, „Problemy Praworządności” 1979, nr 10.
- Tomaszewski T., *Wartość okazania oskarżonego w praktyce śledczej i sądowej*, „Palestra” 1992, nr 9–10.
- Widacki J., *Kryminalistyka*, Warszawa 2002.
- Wójcikiewicz J., *Kryminalistyczna problematyka okazania osób*, Warszawa 1988.
- Wójcikiewicz J., *Okazanie puste*, „Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii” 1982, nr 3–4.
- Wójcikiewicz J., *Okazanie – studium porównawcze z pogranicza kryminalistyki i procesu karnego*, Kraków 1985.

Akty normatywne

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz. U. z 2018 r., poz. 1987.

Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 czerwca 2003 roku w sprawie warunków technicznych przeprowadzania okazania, Dz. U. z 2003, nr 104, poz. 981.

Orzecznictwo

Postanowienie SN z dnia 26 maja 2004 r., V KK 22/04, OSNKW 2004, nr 7–8, poz. 72.

Wyrok SA w Lublinie z dnia 12.03.2002 r., II AKa 39/02.

Expression from the Principles of Criminalistic Tactics

Summary

Expression is a criminal trial. It is carried out on the basis of the provisions of the regulations using the achievements of criminal tactics. Jerzy Kasprzak points out, this is an extremely important procedural act, usually providing relevant evidence in the course of criminal proceedings. The article presents the types of presentation and each of them discusses the detailed forensic tactics that the authority conducting the act should know and, above all, apply in practice. Recognition, like any other criminal and forensic activity, consists of ordered stages in which chronological activities must be carried out. In the article, the author also presents typical mistakes made while performing the indicated action. The purpose of the above study was to present the trial and criminal activities in the light of current criminal tactics.

Keywords: expression, forensic tactics, criminal trial, recognition, diagnosis.